

RENDEZ-VOUS PUBLICS

de theaters die Manon de Boer fotografeerde
zijn: Brigittinekapel, Muntschouwburg,
Hallen van Schaarbeek, Botanique,
Kaaitheaterstudio's

Samenwerken en ruimtelijkheid

Bojana Kunst analyseert de invloed van ruimtelijkheid op de perceptie van samen-zijn en samenwerking, in het perspectief van een hedendaagse presentatiepraktijk van de kunsten.

Bojana Kunst

Twee beelden van samenzijn

Wat te doen? (Chto delat), een Russische groep van kunstenaars en theoretici genoemd naar het beruchte programmatische boek van Lenin, nam met een gelijknamig werk deel aan *Collective Creativity*, een tentoonstelling die onlangs ten einde liep in het Kasselse Fridericianium.¹ In een donkere kamer stonden twee schermen naast elkaar. Op het ene zag je een reeks opeenvolgende dia's, stilstaande beelden van de groepsleden van *Wat te doen?* Op het andere de ondertitels van hun gesprekken: conversaties over manieren van samenwerken, over ideologieën rond collectiviteit en samenwerking, laverend tussen ironie en toewijding, individuele benaderingen en objectieve statements; tegelijkertijd was het een gesprek tussen vrienden en collega's. Een groep jonge mensen die met wat drank en sigaretten bijeen staan op een anonieme stedelijke plek, in het midden van een koude nacht, met een muur vol onkruid om tegen te leunen of op te zitten, tegen een donkere achtergrond en met als enige verlichting het licht van de videocamera. Ze konden niet toevalliger samen zijn dan op dat uur van de nacht en ze konden niet incoherenter geplaatst zijn dan op deze anonieme plek. De conversaties leken haast ongedwongen: er hing iets relaxed in de donkere en koude lucht. Op het einde van hun gesprek werd de laatste dia van de groep bij elkaar staande mensen gecombineerd met een ander beeld op het tweede scherm: het bekende schilderij van Victor Popkov, *The Builders of Bratsk*, uit 1957. Het beeld, in sociaal-realistische stijl, toont een groep bij elkaar staande werkmannen. De ruimtelijke indeling van de *Wat te doen* groep en Popov's bouwvakkers van Bratsk was identiek maar tegelijkertijd konden de twee beelden niet verder uiteen liggen.

We zien hier duidelijk twee beelden van twee verschillende manieren van samenzijn, twee verschillende representaties van gemeenschap ook. Als we gemeenschap zien als een begrip dat duidt op een groep mensen die iets specifiek gemeen hebben, dan lijkt wat

ze gemeen hebben in het eerste beeld eerder een bijkomstigheid van het fotografische kader, of beter nog, een toevoeging aan het toevallig gedeelde moment, aan de nachtelijke bijeenkomst. In het tweede beeld is dat wat ze gemeen hebben het enige wat afgebeeld wordt, de mensen zijn samen omwille van hun gemeenschappelijke toekomst. De gemeenschappelijkheid is hier de kern van de afbeelding, onmogelijk om er iets aan toe te voegen. De kloof tussen de twee gelijkaardige afbeeldingen heeft iets te maken met de manier waarop de gemeenschap, de gemeenschappelijkheid van hun samenwerking en samenzijn, begrepen wordt. Op het eerste beeld is de ruimte ietwat incoherent, zelfs al heeft ze dezelfde indeling als Popkovs beeld. Daarnaast speelt in het eerste beeld ook een zekere contingentie van tijd, in fel contrast met het belang van het gedeelde moment zoals Popkov het afbeeldt. Jonge kunstenaars en theoretici horen namelijk niet samen, hun gevoel van samenhorigheid zou immers onder het juk liggen van vooruitgang, teleologie, finaliteit, het gemeenschappelijke toekomstplan. Het gemeenschappelijke op het eerste beeld is meer een toevoegsel van het vormgegeven moment, het is de gemeenschap zoals de Franse filosoof Jean-Luc Nancy het beschreef: 'gemeenschap daarentegen is gewoon samen zijn, zonder enige veronderstelling van gemeenschappelijke identiteit, zonder enig gevoel van hevige intensiteit, maar blootgesteld aan het banale, aan "het algemene, het gewone" van het bestaan'.² Het is geen afbeelding van gemeenschappelijkheid die overheerst wordt door een finaliteit, in welke vorm dan ook (de complete mens, de klasseloze samenleving, het bevrijde lichaam, de bevrijde subjectiviteit, enzovoort.) Ook niet de gemeenschappelijkheid die nauw verweven is met de actieve transformatie van de 20^e-eeuwse geschiedenis. Het is enkel en alleen het banale samenzijn, verstoken van alle historische taken. Als we Nancy volgen, dan zou dit het 'gemeenschappelijke' van het 'altijd al' zijn, dat wat we al delen met betrekking tot ons banale, alledaagse leven (zoals het